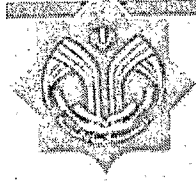

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٠١٣٦٢

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد علوم قرآن

عنوان :

« سیمای مؤمن در آئینه قرآن »

استاد راهنما :

دکتر علی احمد ناصح

استاد مشاور :

دکتر غلامحسین اعرابی

نگارنده :

محمد فیض آبادی فراهانی

زمستان ۱۳۸۶

۱۰۱۳۶۳

کتابخانه مرکزی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

۱۳۸۷ / ۱۶ / ۲۷

تاریخ: ۲۳ / ۱۱ / ۸۶

شماره: ۱۱۹۱

پیوست:

بیش

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف»

جلسه دفاعیه پایان نامه آقای: محمد فیض آبادی فراهانی

رشته: علوم قرآن و حدیث

تمت عنوان: سیمای مومن در آئینه قرآن کریم

با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۲ / ۱۱ / ۸۶ تشکیل گردید.

در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره با عدد ۷/۰۵

با مروف *حسن درسیج هم*

با درجه: عالی ○ بسیار خوب ○ خوب ○ قابل قبول ○ دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
علی احمد ناصح	استاد راهنما	استادیار	
غلام مسین اعرابی	استاد مشاور	استادیار	
محمد یهود نجفی	استاد ناظر	مربی	
سید رضا مودب	استاد ناظر	دانشیار	
عسگر دیرباز	نماینده کمیته تکمیلات تکمیلی	استادیار	

مدیر امور آموزش و تکمیلات تکمیلی
نام و امضاء:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده
نام و امضاء:

نشانی:
قم، جاده قدیم اصفهان،
دانشگاه قم
کدپستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱
تلفن: ۲۸۵۳۳۱۱
دورنویس:
معاونت آموزشی ۲۸۵۵۶۸۴
معاونت اداری ۲۸۵۵۶۸۶
معاونت دانشجویی ۲۸۵۵۶۸۸

چکیده:

توجه به اثرات زیانبار فرهنگ غربی، و لزوم آشنایی بیشتر با موضوعات قرآنی، ما را به سمت شناسایی مفاهیم قرآنی هدایت می نماید. «ایمان» یکی از مفاهیم مهم قرآنی است، و به معنای «تصدیقی است، که همراه با آرامش و امنیت خاطر باشد.» فردی که این گوهر نورانی و ارزشمند بر وجودش بتابد، «مؤمن» نامیده می شود. آیات قرآنی، سیمای مؤمن را ترسیم کرده اند، و اوصاف و نشانه های وی، و همچنین فوایدی که به واسطه ایمان شامل حالش می شود، را بیان نموده اند. همچنین شناختن سیمای کافران، جهت رفع موانع و زمینه های محرومیت از ایمان راهگشا می باشد. بنابراین، ایمان گوهری ارزشمند و والا می باشد، و مؤمنان جایگاهی رفیع و ارجمند دارند.

واژگان کلیدی: ایمان، مؤمن، کافر.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول : کلیات
۲	۱-۱- مقدمه
۳	۲-۱- بیان مسئله
۳	۳-۱- اهداف پژوهش
۳	۴-۱- اهمیت پژوهش
۴	۵-۱- سوالات تحقیق
۴	۶-۱- فرضیات تحقیق
۵	۷-۱- پیشینه تحقیق
۶	۸-۱- روش تحقیق
۷	فصل دوم : مفهوم ایمان
۹	۱-۲- مفهوم ایمان
۱۰	نتیجه
۱۰	۲-۲- روابط معنایی ایمان
۱۱	۱-۲-۲- ایمان مبتنی بر معرفت است .
۱۴	۲-۲-۲- ایمان امری اکتسابی و اختیاری است .
۱۶	۳-۲-۲- ایمان دارای مؤلفه عاطفی است .
۲۱	۴-۲-۲- ایمان مقتضی عمل است .
۲۵	۵-۲-۲- ایمان فراتر از اسلام است .
۳۰	۶-۲-۲- ایمان قابل زیادت و نقصان است .

صفحه	عنوان
۳۵	نتیجه
۳۷	فصل سوم : ارزش ایمان و جایگاه مؤمنین
۳۹	۱-۳- ارزش ایمان و مؤمنین
۳۹	۱-۱-۳- ایمان ، ارزش برتر
۴۳	۲-۱-۳- ایمان ، پشتوانه ارزش عمل
۴۴	۳-۱-۳- ایمان ، معیاری اساسی در طبقه بندی افراد جامعه ما
۴۸	۴-۱-۳- ترسیم چهره گروندگان و کافران
۴۹	۵-۱-۳- توفیق ایمان با هدایت الهی
۵۰	۶-۱-۳- ایمان ، امتیاز و افتخار بزرگ
۵۱	نتیجه
۵۲	۲-۳- ایمان در نگاه حقوقی
۵۲	۱-۲-۳- تأکید بر حمایت مؤمنین از یکدیگر
۵۴	۲-۲-۳- ایمان ، شرط گواهی
۵۴	۳-۲-۳- رعایت ایمان در همسرگیری
۵۵	۴-۲-۳- ولایت پیامبر (ص) بر گروندگان
۵۵	۵-۲-۳- تمسخر مؤمنان و پیامد سهمگین آن
۵۷	۶-۲-۳- حرمت مؤمن
۵۸	۷-۲-۳- آزار مؤمنان
۶۰	نتیجه
۶۱	فصل چهارم : راه کسب ایمان

صفحه	عنوان
۶۳	۱-۴-۱- شناخت پسوندها
۶۳	۱-۴-۱-۱- ایمان به خداوند متعال
۶۴	۱-۴-۲- ایمان به غیب
۶۵	۱-۴-۳- ایمان به پیامبران الهی
۶۵	۱-۴-۴- ایمان به کتب آسمانی
۶۶	۱-۴-۵- ایمان به معاد
۶۷	۱-۴-۶- ایمان به فرشتگان
۶۸	نتیجه
۶۹	۲-۴- تثبیت و تقویت ایمان
۶۹	۲-۴-۱- ارتباط با خداوند
۷۰	۲-۴-۲- اجتناب از حرام خواری
۷۰	۲-۴-۳- مصاحبت با نیکان و صالحان
۷۱	۲-۴-۴- انفاق و صدقه
۷۲	نتیجه
۷۲	۳-۴- مقتضیات زمان
۷۴	۴-۴- آنچه با ایمان سازگار نیست
۷۷	نتیجه
۷۸	فصل پنجم : اوصاف و نشانه های مؤمنان
۸۰	۱-۵- رابطه مؤمنان با خدا
۸۰	۱-۵-۱- توحید خالص

صفحه	عنوان
۸۱	۱-۲-۱-۵- یقین
۸۱	۱-۳-۱-۵- حبیب الهی و عشق به خدا
۸۲	۱-۴-۱-۵- اطاعت و تبعیت
۸۳	۱-۵-۵- خوف و رجاء
۸۴	۱-۶-۱-۵- یاد خدا
۸۵	۱-۷-۱-۵- شکر گذاری و سپاس
۸۶	۱-۸-۱-۵- عبادت خاشعانه
۸۷	۱-۹-۱-۵- توکل
۸۸	نتیجه
۸۸	۲-۲-۵- رابطه مؤمنان با خویشان
۸۹	۲-۱-۲-۵- ادب
۸۹	۲-۲-۲-۵- صبر
۹۰	۲-۳-۲-۵- راستگوئی
۹۱	۲-۴-۲-۵- تقوا
۹۲	۲-۵-۲-۵- اجتناب از رباخواری
۹۳	۲-۶-۲-۵- دانش طلبی
۹۳	۲-۷-۲-۵- جبن و ترس از خصلتهای مذموم
۹۴	۲-۸-۲-۵- خودسازی
۹۵	۲-۹-۲-۵- عزت و سلطه ناپذیری
۹۶	۲-۱۰-۲-۵- بصیرت و هوشیاری

صفحه	عنوان
۹۷	۱۱-۲-۵- هماهنگی حرف و عمل
۹۷	۱۲-۲-۵- دشمن ستیزی و جهاد
۹۹	۱۳-۲-۵- تغذیه پاک و سالم
۱۰۰	۱۴-۲-۵- عفت جنسی
۱۰۱	۱۵-۲-۵- عفت زبان
۱۰۱	نتیجه
۱۰۲	۳-۵- رابطه مؤمنان با خویشان و خانواده
۱۰۲	۱-۳-۵- رابطه مؤمن با پدر و مادر
۱۰۳	۲-۳-۵- رابطه مؤمن با همسر
۱۰۴	۳-۳-۵- رابطه مؤمن با خویشان
۱۰۴	نتیجه
۱۰۵	۴-۵- رابطه مؤمنان با مردم
۱۰۵	۱-۴-۵- تواضع و فروتنی
۱۰۶	۲-۴-۵- اجتناب از کبر و غرور
۱۰۶	۳-۴-۵- انفاق و سخاوت
۱۰۷	۴-۴-۵- مروّت و یتیم نوازی
۱۰۸	۵-۴-۵- صلح طلبی
۱۰۹	۶-۴-۵- احترام به حقوق دیگران
۱۱۱	۷-۴-۵- عدالت خواهی
۱۱۲	۸-۴-۵- امانت داری

صفحه	عنوان
۱۱۳	۹-۴-۵- وفای به عهد
۱۱۳	۱۰-۴-۵- امر به معروف
۱۱۵	۱۱-۴-۵- اجتناب از غیبت
۱۱۵	۱۲-۴-۵- اجتناب از دروغ
۱۱۶	۱۳-۴-۵- اجتناب از بدگمانی
۱۱۶	۱۴-۴-۵- اجتناب از تمسخر
۱۱۷	نتیجه
۱۱۸	فصل ششم : فواید ایمان
۱۲۰	۱-۶- سعادت و زندگی پاک و جاوید
۱۲۴	۲-۶- بالندگی
۱۲۵	۳-۶- امنیّت و نشاط معنوی
۱۲۶	۴-۶- امنیّت اجتماعی
۱۲۸	۵-۶- بینش ، شناخت و هدایت
۱۲۹	۶-۶- آمرزش حق و استغفار فرشتگان و مؤمنان
۱۳۱	۷-۶- پوشیده شدن زشتی ها
۱۳۱	۸-۶- سربلندی و روسفیدی
۱۳۲	۹-۶- امداد غیبی
۱۳۴	۱۰-۶- مهر حق و لطف پیامبر(ص)
۱۳۵	۱۱-۶- آزادی از سلطه اهریمنی
۱۳۶	۱۲-۶- محبوبیت

صفحه	عنوان
۱۳۷	۱۳-۶- نورانیت و روشن بینی
۱۳۸	۱۴-۶- تحول معنوی
۱۳۸	۱۵-۶- پاک بازی در عشق به حق
۱۳۹	۱۶-۶- پیوستگی به شایستگان و آینده روشن
۱۴۰	۱۷-۶- رستگاری و نجات
۱۴۱	۱۸-۶- ذائقه سالم فرهنگی
۱۴۲	نتیجه
۱۴۳	فصل هفتم : محرومیت از ایمان
۱۴۵	۱-۷- محرومیت از ایمان ، زیانی سهمگین
۱۴۷	۲-۷- زمینه های محرومیت از ایمان
۱۴۷	۱-۲-۷- تعصب
۱۴۷	۲-۲-۷- حس زدگی
۱۴۸	۳-۲-۷- استکبار و خود محوری
۱۴۹	۴-۲-۷- فسق
۱۵۰	۵-۲-۷- ارتداد
۱۵۰	۶-۲-۷- رفاه زدگی
۱۵۱	نتیجه
۱۵۲	۳-۷- پیامدهای محرومیت از ایمان
۱۵۲	۱-۳-۷- غرور و قساوت
۱۵۲	۲-۳-۷- گمراهی

صفحه	عنوان
۱۵۳	۳-۳-۷. عذاب و سقوط
۱۵۴	۴-۳-۷. تنگنا
۱۵۵	۵-۳-۷. دروغ
۱۵۵	نتیجه
۱۵۶	نتیجه گیری کلی
۱۵۷	فهرست منابع

فصل اول:

کلیات

۱-۱- مقدمه

قدرتهای استعماری با هدف از بین بردن فرهنگ دینی مسلمانان به ویژه جوانان ، سعی می کنند ، آنها را از فرهنگ غنی دینی تهی نمایند ، و فرهنگ منحط غربی را جایگزین آن کنند . با پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی (ره) حرکت عظیمی در مقابله با فرهنگ غربی به وجود آمد ، به طوریکه مسلمانان احساس عزت و سربلندی کردند. اما دشمنان به مقابله با این انقلاب برخاستند . ابتدا سعی داشتند ، آن را با جنگ و درگیری متوقف سازند ، اما وقتی توفیقی نیافتند ، درصدد مقابله با انقلاب و بیداری اسلامی ناشی از آن ، با استفاده از شیوه های گوناگون فرهنگی ، اقتصادی ، سیاسی و... برآمدند . در این میان جبهه فرهنگی مقام نخست را در سیاستگذاری دشمنان احراز کرد . متأسفانه این هجوم بی امان فرهنگی ، اثرات مخربی بر روی جامعه گذاشت ، که آثار آن مشهود است .

در ارائه راهکار جهت مقابله با این هجوم بی امان ، مهم ترین و کارآمدترین راه حل ، کاشتن بذر ایمان در دلها و نمایاندن عظمت خداوند ، و کوچک دانستن غیر او ، و سوق دادن انسانها به ویژه نسل جوان ، به عرصه معنویت و ایمان است ، و این پایان نامه درصدد گام برداشتن در این مسیر و ترسیم "سیمای مؤمن با توجه به آیات قرآن کریم" است . بدین معنا که با شناساندن ارزش والای ایمان و جایگاه رفیع مؤمنان ، جوانان را با این گوهر ارزشمند آشنا نماید . همچنین با معرفی اوصاف مؤمنان ، به بررسی فواید ایمان ، و شناختن سیمای کافران و محرومان از ایمان ، در جهت تثبیت و تقویت ایمان در دلها ، گام بردارد .

بنابراین محورهای اساسی و موضوعات کلی این مجموعه ، در ترسیم سیمای مؤمنان از دیدگاه قرآن
عناوین زیر می باشد :

۱- مفهوم ایمان

۲- ارزش ایمان و جایگاه مؤمنان

۳- راه کسب ایمان

۴- اوصاف و نشانه های مؤمنان

۵- فواید ایمان

۶- محرومیت از ایمان

امید است ، همه ما در کسب مراتب والای ایمان و رسیدن به مقامات شایسته و رفیع ، موفق شویم

۱-۲- بیان مسئله

ترسیم سیمای مؤمن در پرتو آیات قرآن موضوع و مسئله اصلی این تحقیق است. برای بهره مندی شدن از آنچه به مؤمنان واقعی وعده داده شده، و رسیدن به کمال ایمان و دینداری باید آنچه را قرآن پیرامون مؤمنان ذکر کرده، بررسی کرد و در مرحله بعد آنها را در وجود خویش پیاده نمود.

۱-۳- اهداف پژوهش

برای این پژوهش اهداف زیر قابل بیان است :

- آشنائی با یکی از مفاهیم مهم قرآنی ، و شناختن سیمای مؤمنان در پرتو آیات قرآن .
- شناسائی زمینه های محرومیت از ایمان ، و تلاش در جهت برطرف کردن آنها .
- دعوت از جامعه برای حرکت به سوی تقویت مبانی ایمان دینی ، و رسیدن به مراتب والای آن ، و بهره مند شدن از فواید و برکات ارزشمند آن .

۱-۴- اهمیت پژوهش

با توجه به تهاجم عظیم فرهنگی دشمن علیه مبانی دینی، ضرورت آشنایی با مفاهیم قرآنی بر هیچ انسان عاقلی پوشیده نیست. بررسی سیمای مؤمن در پرتو آیات قرآن، یکی از موضوعات مهم قرآنی است. همچنین در

سایه شناخت خصوصیات مؤمنان ، می توان خود و جامعه را به آن صفات مزین کرد، و زمینه های محرومیت از ایمان را برطرف نمود. لذا ضروری است ، که به این مهم پرداخته شود.

۱-۵- سوالات تحقیق

سوال اصلی این پایان نامه این است: در قرآن کریم چه چهره ای از یک مؤمن ترسیم شده است؟

برای پاسخ دادن به سؤال فوق ، لازم است سؤالات فرعی دیگری نیز مد نظر قرار گیرند. سؤالاتی چون:

باتوجه به آیات قرآن، ایمان چه مفهومی دارد، و چه روابطی با دیگر مفاهیم قرآنی دارد؟

از نظر قرآن ایمان چه ارزشی دارد ، و مؤمنان چه جایگاهی دارند؟

راه کسب ایمان و رسیدن به مراتب والای آن چگونه می باشد؟

چه اوصاف و نشانه هایی برای مؤمنان در قرآن کریم ذکر شده است؟

باتوجه به آیات قرآن ، چه فوایدی نصیب مؤمنان می گردد؟

و بالاخره اینکه ، چه سیمایی از کافران و محرومان از ایمان باتوجه به آیات قرآن، قابل ترسیم است، و چه زمینه هایی باعث محرومیت از ایمان می شود، و پیامدهای محرومیت از ایمان چیست؟

۱-۶- فرضیات تحقیق

به نظر می رسد، قرآن کریم از طریق ذکر صفات و خصوصیات مؤمن، چهره وی را به عنوان یک انسان کامل و به طور همه جانبه ترسیم نموده است.

به نظر می رسد، **ایمان** به معنای تصدیقی است، که همراه با آرامش و امنیت خاطر باشد و ایمان خصوصیاتی چون: ابتدای بر معرفت، اکتسابی و اختیاری بودن، داشتن مؤلفه عاطفی، مقتضی عمل بودن، فراتر از اسلام بودن، و قابلیت زیادت و نقصان دارد.

به نظر می رسد، باتوجه به آیات قرآن **ایمان** ارزش برتر و امتیاز و افتخار بزرگ می باشد، و مؤمنان وظیفه دارند، حقوق مؤمنان دیگر را رعایت نمایند.

به نظر می رسد، برای کسب **ایمان** و رسیدن به درجات والای آن باید پسوندها و متعلقات آن را شناخت؛ ایمان متعلقاتی چون الله، غیب، پیامبران الهی، کتب آسمانی، معاد و فرشتگان دارد. در مرحله بعد جهت تثبیت و تقویت ایمان و افزایش مراتب آن، باید توصیه های قرآنی در این مورد را عمل نمود.

به نظر می رسد، اوصاف و نشانه های **مؤمنان** در قرآن، در رابطه با خدا، خویشتن، خویشان و خانواده، و مردم قابل تقسیم است.

به نظر می رسد، باتوجه به آیات قرآنی فواید ارزشمندی همچون؛ سعادت و زندگی پاک و جاوید، بلندگی، امنیت و نشاط معنوی، امنیت اجتماعی و ... نصیب **مؤمنان** می گردد.

به نظر می رسد، باتوجه به آیات قرآن، **محرومیت از ایمان** زبانی سهمگین می باشد، و زمینه هایی چون تعصب، حسن زدگی، استکبار و خود محوری، فسق، ارتداد، و رفاه زدگی، از زمینه های محرومیت از ایمان می باشند، و محرومیت از ایمان پیامدهایی چون غرور و قساوت، گمراهی، عذاب و سقوط، تنگنا و دروغ دارد.

۱-۷- پیشینه تحقیق

پس از بررسی و جستجو معلوم شد که آقای «**ابوالفضل بهشتی**» کتابی تحت عنوان «**سیمای مؤمن در قرآن و حدیث**» نوشته اند که انتشارات «بوستان کتاب» آن را در سال ۱۳۸۵ چاپ نموده اند. این کتاب ما را در چارچوب بندی بعضی از فصول یاری نمود. همچنین اثر ارزشمند «**فروغ بی پایان**» که فهرست تفصیلی مفاهیم قرآن کریم و از «**عبدالمجید معادپخواه**» می باشد، کمک شایانی به نگارنده کرد، چرا که در باب «ایمان» آن نکات ارزنده ای وجود دارد. مطالعه و بررسی بعضی از سایتهای اینترنتی و وجود دانشنامه های موضوعی قرآن در این سایتها و جستجوی عناوین «ایمان» و «مؤمن» در آنها نیز قابل ذکر است. اما باوجود این موارد، تا به حال تحقیقی در حد پایان نامه کارشناسی ارشد، در مورد این موضوع صورت نگرفته است. بنابراین ضرورت دارد که به این موضوع پرداخته شود.

۱-۸- روش تحقیق

روش گرد آوری مطالب این پایان نامه به صورت کتابخانه ای بوده است که با مطالعه کتب مختلف و مرتبط با موضوع تحقیق، و همچنین استفاده از سایتهای اینترنتی صورت پذیرفته است.

فصل دوم

مفهوم ایمان

مفهوم ایمان

ایمان نوری است که بر دل انسان می‌تابد، و او را از گرداب تاریکی و ظلمات رهایی می‌بخشد. اما حقیقت ایمان، و معنای لغوی و اصطلاحی آن چیست و رابطه آن با دیگر مفاهیم قرآنی همچون اسلام چگونه است؟ این فصل بر آن است که به این پرسشها پاسخ گوید. لذا از دو بخش زیر تشکیل شده است:

۱- مفهوم ایمان

۲- روابط معنایی ایمان

در بخش اول به تعریف لغوی و اصطلاحی ایمان پرداخته می‌شود، و در بخش بعد مباحثی همچون مبتنی بودن ایمان بر معرفت، اکتسابی بودن آن، وجود مؤلفه عاطفی در آن، مقتضی عمل بودن آن، فراتر از اسلام بودن آن و قابلیت زیادت و نقصان آن بررسی می‌شود.

امید است همگی در شناخت حقیقت ایمان، و دستیابی به مراتب والای آن، موفق باشیم.